

“Şuşa mədəniyyətinin inciləri”: “Məclisi-fəramuşan”

“Şuşa ili” münasibətilə Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilən “Şuşa mədəniyyətinin inciləri” layihəsi davam edir. Layihənin “Şuşanın ədəbi həyatı” bölməsi üzrə növbəti təqdimat “Məclisi-fəramuşan” ədəbi məclisinə həsr olunub.

Muğam-sənət beşiyi Şuşada ədəbiyyatın inkişafında mühüm rol oynayan məşhur poetik məclislərdən “Məclisi-üns” haqqında məlumat vermişdik. Bu dəfə “Məclisi-üns”dən səkkiz il sonra yaradılan “Məclisi-fəramuşan” (“Unudulmuşlar məclisi”) barədə söz açacağıq.

Bu ədəbi məclis birinci yaradıcılıq birliyi formalaşarkən unudulmuş, yaxud diqqətdən kənarda qalmış söz adamları tərəfindən təşkil olunub. “Məclisi-fəramuşan” həm də “Məclisi-xamuşan” (“Dinməz, sakit adamlar məclisi”) adı ilə tanınıb. 1872-ci ildə Abdulla bəy Asi, Mirzə Əbülhəsən Şəhid, Mirzə Əbdül Şahin, Fatma xanım Kəminə, Həsənəli xan Qaradaği və başqaları Mir Möhsün Nəvvabın rəhbərliyi altında bu

ədəbi məclisdə bir araya gəliblər.

Mənbələrdə başqa məclislər kimi, “Məclisi-fəramuşan”ın da üzvlərinin adları da tam əhatə olunmayıb. Onların adı daha çox Şuşa şairlərinin şeirlərindən, digər şəhərlərdəki şairlərlə məktublaşmalardan müəyyən edilib. Məsələn, M.M.Nəvvabın farsca “Divan”ında Məşədi Cəfərqulu Kərbəlayı İbrahim oğlunun, “Tarixi-Qarabağ”ın müəllifi Mirzə Camalın oğlu Mehdi bəy və Hacı Məşədi Əli oğlunun “Məclisi-fəramuşan”ın üzvü olduğunu bildirib. O, bu “Divan”da həmin şəxslərin vəfatını da qeyd edib. Nəvvab şeirlərində Əbülbərəkət deyə adını çəkdiyi Məşədi Cəfərqulu Kərbəlayı İbrahim oğlunun 1896, Mehdi bəy Mirzə Camal oğlunun 1887 və Hacı Əmir Məşədi Əli oğlunun 1887-ci ildə vəfat etdiklərini

nəzmlə diqqətə çatdırıb.

Araşdırmalarda “Məclisi-fəramuşan”ın iştirakçıları arasında yuxarıda adları çəkilən söz-sənət adamları ilə yanaşı, Məşədi Öyyub Baki, Abdulla bəy Abış, Baxış bəy Səbur, Bəhrəm bəy Fədai, Mirzə Muxtar, Məşədi Məhəmməd Bülbül, Molla Xəlil Şaki, Mirzə Məhəmməd Katib, Həsən Qara Hadi, Xarrat Qulu Yusifi, Mirzə Hüseyin Salar, Mirzə İsmayıl Məhzun, Mirzə Əli Aşiq, İbrahim bəy Azər, Məşədi İsi, Hacı Hüsü, Sadıqcan və başqalarının adı çəkilir.

“Məclisi-fəramuşan”ın adı haqqında M.M.Nəvvab avtoqraf təzkirəsində də yazıb: “Fəramuşan” şairlərin və zəriflərin toplandığı Nəvvabın mənzilinin adıdır”. Buradan belə qənaətə gəlmək olur ki, məclisin yığıncaqları Nəvvabın mənzilində keçirilib. Orada musiqiçi, xanəndə və şairlərlə yanaşı, Şuşanın məşhur şəxsləri də iştirak ediblər.

Mənbələrdə o da qeyd edilir ki, əvvəllər “Məclisi-üns”lə “Məclisi-fəramuşan” arasında müəyyən sərinlik olsa da, bu münasibət sonralar aradan qalxıb. Hətta,

məclis üzvləri bir-birinə qonaq gedib, yığıncaq və müşairələrdə (şeyrləşmə) iştirak ediblər. “Məclisi-üns”ün üzvlərindən Bəhrəm bəy Fədai, Mirzə Ələsgər Növrəs, Mirzə Cəfər “Məclisi-fəramuşan”ın da yaxın iştirakçıları olublar. Nəvvab həmişə X.Natəvanın hal-əhvalını sorub. Hətta onun səsi-sədasi gəlməyində xüsusi məktub yazıb səbəbini xəbər alıb. Başqa şəhərlərdən gələn məktublar, müzakirəyə ehtiyacı olan məsələlər hər iki məclisdə müzakirə edilib.

“Məclisi-fəramuşan”da şairlər müşairə zamanı deyilən qəzəli onun bəhr və təqdisinə müvafiq olaraq oxuyar və həmin ahənglə ayaqlarını yerə vurub ona uyğun səs çıxardardılar. Məclisdə şairlərlə yanaşı, musiqiçilər də yaxından iştirak ediblər. Məşhur Qarabağ xanəndə və tarzenlərindən Xarrat Qulu, Mirzə Sadıqcan, Hacı Hüsü, Məşədi İsi məclisin şöhrətinə şöhrət qatıblar.

“Məclisi-fəramuşan”ın nəzdində M.M.Nəvvab və Hacı Hüsünün rəhbərliyi altında “Xanəndələr məclisi” adlı bir mu-

siqi məclisi də fəaliyyət göstərib. Məşədi İsi, Keştazlı Haşım, Hacı Hüsü, İslam Abdullayev, Mirzə Muxtar, Malıbəyli Həmid və digər xanəndələr həmin məclisin üzvləri olub.

Başqa ədəbi məclislərdə olduğu kimi, “Məclisi-fəramuşan”ın üzvləri də ancaq klassik üslubda – əruz vəznində yazmaq ilə məhdudlaşmayıb. Heca vəznində də gözəl şeirlər yaradıblar. “Məclisi-üns”ün üzvü olmasına baxmayaraq, “Məclisi-fəramuşan”la əlaqəsini kəsməyən M.Ə.Növrəslə M.M.Nəvvabın bir-birinə yazdıqları mənzum məktubların bir neçəsi heca vəznindədir.

“Məclisi-fəramuşan” şairlərinin əksəriyyəti M.M.Nəvvabın təsiri ilə yazıb. Odur ki, onların bir çoxunun şeirlərində ilahi, həm də dünyəvi eşqin tərənnümü kimi cəhətlər özünü göstərir. Bu şairlərdə həmçinin zamanəndən narazılıq, din xadimlərinin tənqidi kimi ictimai motivlərə də rast gəlinir. Ancaq bu, onların yaradıcılığı üçün o qədər də xarakterik olmayıb. Şairlər İslam ehkamlarını

təhrif edən, dilində dua, qəlbində rıya gəzdiren, din pərdəsi altında hər cür əməldən çıxan ruhaniləri tənqid edirdilər.

1910-cu ilədək fəaliyyət göstərən “Məclisi-fəramuşan” da

Şuşanın ədəbi-mədəni həyatında mühüm rol oynayıb, ədəbi prosesin şaxələnməsinə öz töhfəsini verib.

M.MÜKƏRRƏMOĞLU,
“Xalq qəzeti”